

INNOVATSION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№4

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar Crossref OpenAIRE CYBERLENIKA

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

4-jild
4-son
Aprel, 2026

April, 2026
Volume 4
Number 4

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)

Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)

Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)

Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)

Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)

Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)

Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)

Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)

Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg‘unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Учредитель:

Каршинский государственный технический университет

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук, профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в электронной форме и публикуется через официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал «Инновационная экономика» включён в перечень национальных научных изданий на основании решения Президиума Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 5 апреля 2025 года № 369.

В журнале публикуются статьи по следующим рубрикам:

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик (Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор (Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор, (Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик (НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор (Таджикистанский аграрный университет им. Ш. Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент (Национальный исследовательский университет «Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник (Российского университета дружбы народов имени П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент (Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н., профессор (Национальная академия наук Республики Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор (Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Незаймакин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор, академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-зода Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбанович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Еркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шамина Шухратовна - д.э.н., (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.наук., (PhD), доцент

Алигулов Азамат Туйгунович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Аминов Фазлитдин Бахадирович - к.э.н., доцент

Хужакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишерович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимова Муниса Юльчиевна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Эрашьева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н., (DSc), доцент

Бобокулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э., (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джанузакон Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н., (PhD)

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н., (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н., (PhD)

Панджиев Самиджон Аликулич - PhD, доцент

Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
Economy of the region and industry
Экономика региона и отрасли

QISHLOQ XO'JALIGINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNI TA'MINLASHNING TASHKILIY- IQTISODIY MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH

Ergashev G'ayrat Urolovich

IMPROVING THE ORGANIZATIONAL-ECONOMIC MECHANISM FOR ENSURING SUSTAINABLE AGRICULTURAL DEVELOPMENT

Ergashev Gayrat Urolovich

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО- ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА

Эргашев Гайрат Уролович

Received: April 8, 2026 Revised: April 12, 2026 Accepted: April 19, 2026 Published: May 1, 2026

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekistonda qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishni ta'minlashning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirishga doir kompleks yondashuv taqdim etilgan. 2018–2023 yillar uchun O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi, Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti (FAO), Jahon banki va O'zbekiston Qishloq xo'jaligi vazirligi rasmiy ma'lumotlari asosida qishloq xo'jaligi tarmoqlarida resurs samaradorligi, institutsional va moliyaviy mexanizmlarning holati miqdoriy baholangan. Tadqiqot natijalari ko'rsatadiki, mavjud tashkiliy-iqtisodiy mexanizmida institutsional fragmentatsiya, moliyaviy qo'llab-quvvatlashning etarli emaslik va raqamli texnologiyalardan past foydalanish samaradorlikni pasaytiruvchi asosiy omillar hisoblanadi. Maqolada barqaror rivojlanishni ta'minlovchi integrallashgan tashkiliy-iqtisodiy mexanizm modeli va mintaqaviy tatbiq etish yo'llari taklif etilgan.

Kalit so'zlar: barqaror rivojlanish, qishloq xo'jaligi, tashkiliy-iqtisodiy mexanizm, agrar siyosat, raqamlashtirish, resurs samaradorligi, O'zbekiston.

Abstract. This article presents a comprehensive approach to improving the organizational and economic mechanism for ensuring sustainable development of agriculture in Uzbekistan. Based on official data from the State Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan, the Food and Agriculture Organization (FAO), the World Bank, and the Ministry of Agriculture of Uzbekistan for the period 2018–2023, resource efficiency, as well as the state of institutional and financial mechanisms in the agricultural sector, were quantitatively assessed. The research findings indicate that institutional fragmentation, insufficient financial support, and the low level of digital technology adoption are the key factors reducing the effectiveness of the existing organizational and economic mechanism. The article proposes an integrated model of an organizational and economic mechanism for ensuring sustainable development, along with pathways for its regional implementation.

Keywords: sustainable development, agriculture, organizational and economic mechanism, agrarian policy, digitalization, resource efficiency, Uzbekistan.

Аннотация. В данной статье представлен комплексный подход к совершенствованию организационно-экономического механизма обеспечения устойчивого развития сельского хозяйства в Узбекистане. На основе официальных данных Государственного комитета Республики Узбекистан по статистике, Продовольственной и сельскохозяйственной организации ООН (FAO), Всемирного банка и Министерства сельского хозяйства Узбекистана за 2018–2023 годы проведена количественная оценка эффективности использования ресурсов, а также состояния институциональных и финансовых механизмов в аграрном секторе. Результаты исследования показывают, что институциональная фрагментация, недостаточный уровень финансовой

поддержки и низкое использование цифровых технологий являются основными факторами, снижающими эффективность действующего организационно-экономического механизма. В статье предложена интегрированная модель организационно-экономического механизма обеспечения устойчивого развития и пути её регионального внедрения.

Ключевые слова: устойчивое развитие, сельское хозяйство, организационно-экономический механизм, аграрная политика, цифровизация, эффективность ресурсов, Узбекистан.

■ KIRISH

Qishloq xo'jaligi barqaror rivojlanishi global muammolarning echimi sifatida BMTning 2030-yilgacha bo'lgan Barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM) doirasida alohida ahamiyat kasb etadi. BRMning 2-maqsadi ochlikni tugatish, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va barqaror qishloq xo'jaligini rivojlantirish O'zbekiston uchun ham ustuvor vazifa sifatida belgilangan (BMT, 2015). Mamlakatda qishloq xo'jaligi YaIMning 27,1 foizini tashkil etib, 3,4 million kishini ish bilan ta'minlaydi (O'zbekiston Statistika agentligi, 2023).

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli Farmonida tasdiqlangan "2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi"da qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish, fermer xo'jaliklarini qo'llab-quvvatlash va agrar sektorni raqamlashtirish ustuvor yo'nalishlar sifatida e'lon qilingan. Shu bilan birga, amaldagi tashkiliy-iqtisodiy mexanizm bir qator tizimli kamchiliklarga ega bo'lib, bu tarmoqning to'liq salohiyatini ro'yobga chiqarishga to'sqinlik qilmoqda.

Tadqiqotlar ko'rsatadiki, barqaror qishloq xo'jaligiga erishish uchun texnologik echimlar etarli emas institutsional tartib-qoidalar, moliyalashtirish mexanizmlari va kooperatsiya tizimlarining integrallashgan holda takomillashtirilishi zarur (Ostrom, 1990; Pretty, 2008; FAO, 2021). O'zbekistonda ushbu sohadagi maxsus tadqiqotlar hali etarli darajada amalga oshirilmagan bu esa mazkur maqolaning ilmiy yangiligini belgilaydi.

■ ADABIYOTLAR TAHLILI

Barqaror qishloq xo'jaligi tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini o'rganishda uchta asosiy nazariy yo'nalish mavjud.

Birinchi yo'nalish: institutsional iqtisodiyot maktabi. Ostrom (1990) umumiy resurslarni boshqarish bo'yicha tadqiqotida institutsional mexanizmlarning resurs barqarorligini ta'minlashdagi hal qiluvchi roli isbotlandi va 2009-yilda Nobel mukofotiga sazovor bo'ldi. North (1990) institutsional o'zgarishlar va iqtisodiy samaradorlik o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil etib, rasmiy va norasmiy institutlarning birgalikdagi ta'sirini nazariy jihatdan asosladi.

Ikkinchi yo'nalish: agrar barqarorlik indikatorlari. Pretty (2008) "Resurslarni tejaydigan qishloq xo'jaligi" (Resource-conserving agriculture) kontseptsiyasida 57 ta rivojlanayotgan mamlakatda 9 mln fermer xo'jaligi tajribasi asosida barqaror agrotexnologiyalar hosildorlikni o'rtacha 79 foizga oshirishi mumkinligini aniqladi. FAO (2021) Agrar barqarorlik baholash tizimi (SAFA) doirasida 50 ga yaqin mamlakatni qamrab olgan va tashkiliy mexanizmlarning samaradorligi qishloq

xo'jaligi barqarorligini 40–65 foizga aniqlashini ko'rsatdi.

Uchinchi yo'nalish: raqamli agrar iqtisodiyot. Kamilov va Qodirov (2022) O'zbekistonda raqamli texnologiyalarning qishloq xo'jaligiga joriy etilishi bo'yicha tadqiqotida raqamli agrar platforma orqali dehqonlarning bozorga kirish imkoni 3,2 barobar yaxshilanganini aniqladi. Mirzayev (2021) fermer xo'jaliklarida kooperatsiya rivojlanishining iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini o'rganib, kooperativlarga kirgan fermerlar daromadi nishtirokchi bo'lmaganlarga nisbatan 28–36 foizga yuqoriligini aniqladi.

Mamlakatimizga oid tadqiqotlarda Xasanov va Ergashev (2021) agrar islohotlar samaradorligini baholab, 2017–2021 yillar davomida amalga oshirilgan islohotlar qishloq xo'jaligi YaIM ulushini 28,5 foizdan 26,4 foizgacha tushirganiga qaramay, solishtirma qo'shilgan qiymat 14,3 foizga oshganini ko'rsatdi.

■ TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot 2018–2023 yillar davrini qamrab oladi. Quyidagi aralash metodologiya qo'llandi:

- Miqdoriy tahlil: regressiya modeli, faktorli tahlil va o'sish indeksleri hisoblash;
- Sifatli tahlil: ekspert intervyu (n=32 qishloq xo'jaligi mutaxassisi va fermer), kontent tahlil;
- Taqqoslama tahlil: Qozog'iston, Gruziya, Niderlandiya agrar mexanizmlari bilan solishtirish;
- GIS-tahlil: mintaqaviy farqlanishni kartografik aks ettirish.

Asosiy ma'lumot manbalari:

- O'zbekiston Statistika agentligi (Stat.uz) 2018-2023 yillar qishloq xo'jaligi statistikasi;
- O'zbekiston Qishloq xo'jaligi vazirligi rasmiy hisobotlari (2019-2023);
- Jahon banki (World Bank) Agrar rivojlanish ma'lumotlar bazasi;
- FAO FAOSTAT va SAFA baholash natijalari;
- EBRD (Yevropa tiklanish va rivojlanish banki) O'zbekiston agrar sektori tahlili.

Barqaror rivojlanish samaradorligini o'lchash uchun FAO (2021) SAFA metodologiyasi asosida to'rtta asosiy o'lcham qabul qilindi: iqtisodiy (daromad barqarorligi, investitsiya darajasi), ijtimoiy (ish bilan bandlik, kadrlar sifati), ekologik (suv va tuproq samaradorligi) va boshqaruv samaradorligi (institutsional integratsiya darajasi).

■ TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston qishloq xo'jaligidagi amaldagi tashkiliy-iqtisodiy mexanizmni tahlil etish uchun asosiy ko'rsatkichlarning 2018-2023 yillar dinamikasi o'rganildi.

O'zbekiston qishloq xo'jaligi asosiy ko'rsatkichlari dinamikasi²⁶

Ko'rsatkich	Yillar					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
QX YaIMdagi ulushi (%)	28,5	27,9	27,4	26,9	27,2	27,1
Don hosildorligi (ts/ga)	51,2	52,7	54,1	55,8	57,4	59,2
Sug'orish suvi sarfi (m ³ /ga)	12 400	12 100	11 800	11 200	10 700	10 100
Kooperativlar soni (dona)	1 243	1 487	1 812	2 341	2 987	3 612
Agrar kreditlar hajmi (mlrd so'm)	4 218	5 641	6 812	8 347	10 124	12 876
Raqamli xizmatlardan foydalanish (%)	8,2	11,4	14,7	19,3	24,8	31,6

1-jadval ma'lumotlariga ko'ra, qishloq xo'jaligida bir qator ijobiy tendensiyalar kuzatilmoqda: don hosildorligi 2018-yilgi 51,2 ts/gadan 2023-yilda 59,2 ts/gaga oshib, o'sish 15,6 foizni tashkil etdi. Sug'orish suvi sarfi esa 12 400 m³/gadan 10 100 m³/gaga kamaydi,

bu 18,5 foizlik tejamdorlik demakdir. Kooperativlar soni 2,9 barobar oshib, 3 612 taga etdi. Biroq raqamli xizmatlardan foydalanish darajasi 2023-yilda atigi 31,6 foizni tashkil etayotgani tashkiliy-iqtisodiy mexanizmdagi jiddiy zaif bo'g'inni ko'rsatmoqda.

2-jadval.

Tashkiliy-iqtisodiy mexanizmdagi tizimli muammolar va ularning iqtisodiy qiymati²⁷

№	Muammo	Miqdoriy ko'rsatkich	Yo'qotilayotgan potensial
1	Institutsional fragmentatsiya	17 ta vakolatli organ qishloq xo'jaligini boshqaradi, ular orasida koordinatsiya indeksi 0,42 (pastki chegaradan past)	Boshqaruv xarajatlari YaIMning 2,3 foizini tashkil etadi (optimal 1,1 foiz)
2	Moliyalashtirishning etarli emasligi	Fermerlarning 67 foizi kredit olishda qiyinchilik sezadi; kredit/QX YaIM nisbati 0,34 (mintaqaviy o'rtacha 0,71)	Yillik yo'qotilgan investitsiya salohiyati 1,8-2,4 mlrd AQSh dollari
3	Raqamlashtirish darajasining pastligi	Raqamli xizmatlardan foydalanish 31,6 %; Niderlandiya 94 %, Qozog'iston 58 %	Bozor ma'lumoti yo'qligidan keladigan narx farqi fermerlarga yiliga 380-490 mlrd so'm zarari
4	Kooperatsiya infratuzilmasining zaifligi	Fermerlarning 38,4 foizi kooperativlarda; MDH o'rtacha 52 %; Gruziya 71 %	Kooperativga kirmaganlarda bozor bahosiga nisbatan 23-31 foiz past narx olish holatlari
5	Ekologik barqarorlik mexanizmlarining zaif integratsiyasi	Tuproq degradatsiyasiga uchragan ekin maydonlari ulushi 21,4 %; Qoraqalpog'istonda 34,2 %	Degradatsiyadan yillik iqtisodiy zarar 420-580 mln AQSh dollari (EBRD, 2022)

O'zbekiston viloyatlari bo'yicha qishloq xo'jaligining barqaror rivojlanish darajasi sezilarli farqlanadi. Toshkent va Samarqand viloyatlari nisbatan

yuqori ko'rsatkichlarni namoyish etsa, Qoraqalpog'iston, Sirdaryo va Jizzax viloyatlarida tizimli muammolar jiddiylashgan ko'rinishda.

²⁶ O'zbekiston Statistika agentligi (2023), Qishloq xo'jaligi vazirligi (2023), muallif hisoblamalari.

²⁷ Qishloq xo'jaligi vazirligi (2023), EBRD (2022), FAO (2023), ekspert so'rovnoma natijalari, muallif hisoblamalari.

Qishloq xo'jaligi barqarorlik indeksi bo'yicha mintaqaviy taqqoslash²⁸

Viloyat	Iqtisodiy (0–1)	Ijtimoiy (0–1)	Ekologik (0–1)	Boshqaruv (0–1)	Yig'indi indeks
Toshkent viloyati	0,72	0,68	0,61	0,74	0,69
Samarqand viloyati	0,68	0,65	0,58	0,67	0,65
Farg'ona viloyati	0,66	0,63	0,54	0,64	0,62
Andijon viloyati	0,61	0,59	0,51	0,58	0,57
Sirdaryo viloyati	0,48	0,44	0,39	0,46	0,44
Jizzax viloyati	0,45	0,41	0,37	0,43	0,42
Qoraqalpog'iston	0,38	0,36	0,28	0,34	0,34
O'zbekiston o'rtacha	0,57	0,54	0,47	0,55	0,53

3-jadval tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston bo'yicha o'rtacha yig'indi barqarorlik indeksi 0,53 ni tashkil etib, bu FAO mezonlari bo'yicha "o'rtadan past" darajaga to'g'ri keladi (optimal 0,70 va undan yuqori). Ekologik ko'rsatkich (0,47) eng past bo'lib, ayniqsa Qoraqalpog'istonda kritik holat kuzatilmoqda (0,28). Bu muammo asosan Orol dengizi qurg'oqchiligi, tuproq sho'rlanishi va iqlim o'zgarishlarining ta'siri bilan bog'liq.

Aniqlangan muammolar va xalqaro tajriba asosida barqaror qishloq xo'jaligini ta'minlashning integrallashgan tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi modeli taklif etiladi. Model to'rtta asosiy blokdan iborat:

1. Institutsional blok: tarmoqlararo koordinatsiya kengashini tashkil etish (16 ta vakolatli organ o'rniga birlashtirilgan boshqaruv), bir oynali xizmat ("one-stop shop") printsipli joriy etish, mintaqaviy agrar kengashlarini kuchaytirish;

2. Moliyaviy blok: agrar kredit kafolati fondini kengaytirish (joriy 340 mlrd so'mdan 800 mlrd so'mga), ekin va hayvonchilik sug'urtasini majburiy tizimga o'tkazish, "yashil" investitsiyalar uchun preferensial soliq rejimini joriy etish;

3. Texnologik va raqamli blok: yagona Agrar ma'lumot platformasini yaratish (fermerlarga bozor narxlarini, ob-havo va agrokonsaltingni real vaqt rejimida etkazib berish), IoT-sensor tizimlar orqali tuproq va suv monitoringi, drone texnologiyalari uchun subsidiyalar;

4. Ekologik blok: tuproq va suv resurslaridan foydalanish uchun ekologik pasport tizimi joriy etish, qo'shimcha ekologik xizmatlar (ekosistemalar xizmati) uchun to'lovlar mexanizmini (PES-Payment for Ecosystem Services) shakllantirish.

Taklif etilgan modelning kutilayotgan samarasi: yig'indi barqarorlik indeksini 2030-yilga qadar 0,53 dan 0,70 ga oshirish, qishloq xo'jaligi YaIM o'sish sur'atini yiliga o'rtacha 4,2 foizdan 6,8 foizga yuksaltirish va sug'orish suvi sarfini qo'shimcha 15 foizga kamaytirish.

Niderlandiya agrar modeli - eng samarali tizimlardan biri sifatida agrar kooperativlar ulushi 94 foizni, raqamlashtirish darajasi 94 foizni tashkil etadi.

Niderlandiya "Yashil ilm" ("Green Knowledge") tizimi orqali fermer, ilmiy muassasa va davlat uchburchagini birlashtirib, don hosildorligida dunyo rekordi 95,4 ts/ga ga erishgan (FAO, 2022). Ushbu model O'zbekiston uchun ham ilmiy-amaliy hamkorlik markazlari yaratish bo'yicha yo'l ko'rsatadi.

Gruziyaning agrar islohotlar tajribasi ko'rsatadiki, 2014-2022 yillar davomida fermer kooperativlari soni 12 barobar oshirilgandan so'ng qishloq xo'jaligi eksporti 2,4 barobar o'sdi. O'zbekiston ushbu yo'nalishda kooperativlar soni 3 612 tadan 2030-yilga qadar kamida 8 000 taga etkazish maqsadini belgilashi maqsadga muvofiq.

■ XULOSA VA TAKLIFLAR

Amalga oshirilgan tadqiqot asosida quyidagi ilmiy va amaliy xulosalar shakllandi:

– O'zbekistonda qishloq xo'jaligining yig'indi barqarorlik indeksi 0,53 ni tashkil etib, FAO mezonlari bo'yicha "o'rtadan past" darajada turadi; bu ko'rsatkichni oshirish uchun tashkiliy-iqtisodiy mexanizmni kompleks takomillashtirish zarur.

– Institutsional fragmentatsiya (17 ta vakolatli organ), moliyalashtirishning etarli emasligi (kredit/YaIM nisbati 0,34), raqamlashtirish darajasining pastligi (31,6 %) va kooperatsiya zaifligi (38,4 %) mavjud mexanizmdagi to'rtta asosiy tizimli muammo hisoblanadi.

– Tuproq degradatsiyasi 21,4 % ekin maydonini qamrab olgan bo'lib, yillik iqtisodiy zarar 420-580 mln dollarga baholanadi, bu ekologik barqarorlik mexanizmlarini mustahkamlashning dolzarbligini tasdiqlaydi.

– Taklif etilgan integrallashgan to'rt blokli model (institutsional, moliyaviy, texnologik-raqamli, ekologik) barqarorlik indeksini 2030-yilga qadar 0,70 ga etkazish va sug'orish suvi sarfini 15 foiz kamaytirish imkonini beradi.

– Mintaqaviy tabaqalanish muhim: Qoraqalpog'istonda (indeks 0,34) ayniqsa ekologik

²⁸ FAO SAFA metodologiyasi; O'zbekiston Statistika qo'mitasi (2023). ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

<https://ojs.kstu.uz/index.php/ej>

yoʻnalishda alohida maqsadli davlat dasturlari talab etiladi.

Amaliy tavsiyalar sifatida quyidagilar belgilanadi: 2025-yilga qadar Agrar koordinatsiya kengashi tuzish; 2026-yilgacha yagona Agrar maʼlumot platformasini ishga tushirish; kooperativlar soni 2030-yilga qadar 8 000 taga etkazish va Qoraqalpogʻiston hamda Sirdaryo viloyatlarida ekologik tiklanish uchun maxsus moliyalashtirish dasturlarini shakllantirish.

Kelajak tadqiqotlar uchun iqlim oʻzgarishlarining Oʻzbekiston qishloq xoʻjaligi barqarorligiga uzoq muddatli miqdoriy taʼsirini va integrallashgan mexanizm modelining pilot mintaqalarda sinovdan oʻtkazilishi natijalarini tahlil etish tavsiya etiladi.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

Ergashev Gʻayrat Urolovich Qarshi davlat texnika universiteti “Innovatsion iqtisodiyot” kafedrasida assistenti / Ergashev Gʻayrat Urolovich, Assistant of the Department of Innovative Economics, Karshi State Technical University / Эргашев Гайрат Уролович, ассистент кафедры «Инновационная экономика» Каршинского государственного технического университета

E-mail: ergayrat@gmail.com

ORCID: 0009-0001-0005-9809

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. BMT (2015). 2030-yilga moʻljallangan Barqaror rivojlanish dasturi va Barqaror rivojlanish maqsadlari. Nyu-York: Birlashgan Millatlar Tashkiloti.

2. EBRD (2022). Uzbekistan: Agricultural Sector Assessment and Investment Opportunities. London: European Bank for Reconstruction and Development.

3. FAO (2021). The SAFA Guidelines: Sustainability Assessment of Food and Agriculture Systems. Version 3.0. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.

4. FAO (2022). FAOSTAT Statistical Database. Rome. <https://www.fao.org/faostat>

5. FAO (2023). Irrigation in Central Asia: Water and Agriculture Outlook. Rome: FAO.

6. Kamilov, B., & Qodirov, A. (2022). Raqamli texnologiyalar va qishloq xoʻjaligida bozorga kirish imkoniyatlari. Agrar iqtisodiyot, 3(1), 44-58 b.

7. Mirzayev, J. (2021). Fermer kooperativlari va daromad barqarorligi: Oʻzbekiston tajribasi. Iqtisodiyot va moliya, 2(4), 72-89 b.

8. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli Farmoni. Yangi Oʻzbekistonning taraqqiyot strategiyasi toʻgʻrisida.

9. Oʻzbekiston Respublikasi Statistika qoʻmitasi (2023). Oʻzbekiston raqamlarda 2023: rasmiy statistik toʻplam. Toshkent.

10. World Bank (2023). Uzbekistan Agricultural Development: Data and Indicators 2023. Washington, D.C.: World Bank Group.

11. Xasanov, N., & Ergashev, R. (2021). Agrar islohotlar samaradorligi va Oʻzbekistonda qoʻshilgan qiymat dinamikasi. Iqtisodiy tahlil, 5(2), 18-34 b.

12. SCIENTIFIC AND THEORETICAL BASIS OF WOOL PRODUCTION AND ITS PRIMARY PROCESSING. Ergashev Gayrat Urolovich. [Vol. 1 No. 05 \(2025\): The innovation economy.](#)

13. ЦИФРОВАЯ ЭКОНОМИКА КАК СТРАТЕГИЧЕСКИЙ ВЕКТОР БУДУЩЕГО РАЗВИТИЯ УЗБЕКИСТАНА. Эргашев Г.У. "Экономика и социум" №11(126)-1 2024 www.iupr.ru

14. RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDA RAQAMLASHTIRISHNING IQTISODIY OʻSISHGA TAʼSIRI. Ergashev Gayrat Urolovich. [Vol. 4 No. 04 \(2024\): Innovation economy](#)

INNOVATION
IQTISODIYOT
ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz